

HADTÖRTÉNELMI OKMÁNYTÁR.

I.

Török szökevény vallomása.

1555 május 30-án.

NOVA, quæ Mwz-
taffa natione
Arnoth trans-
fuga Jaurini
penultima
mensis Maÿ
1555 retulit.

Új hírek, melyeket az Arnót
nemzeti Musztafa szökevény Győ-
rött 1555 május utolsóelőtti napján
jelentett.

Dicit se fuisse mancipium Zýnan
passe, et cum in quodam conflictu
maritimo optime ac strenne se
gessisset Budæ idem Zýnan passa
pro gymlye * creaverat, quo offi-
cio a duobus annis functus est.

Item decem dies elapsos esse,
quod Buda aufugerit Albam Rega-
lem deinde Wesprimium, postremo
ad Dewechÿer in medium christia-
norum. Suum fratrem Memheth
Zpahÿam Budæ fuisse, nunc antem
in exercitu imperatoris Thurcarum
esse, cuius proventus omnes ad
rationem fratris sui percepisset.
Nomina vero possessionum quas
frater et post eum ipse possedit,
hæc sunt: Kÿskarmach, Naghkarmach,
Cÿegleh in comitatu Zala-
diensi existentes.

Azt mondja, hogy ő Szinán
basa rabszolgája volt és a mikor
egy tengeri csatában jól és bátran
viselkedett, Budán ugyanaz a Szi-
nán bssa «gymlye»-vé tette, mely
hivatalt két évig viselte.

Azután, hogy tíz napja, hogy
Budáról Székesfehérvárra, onnan
Veszprémbe, majd Devecserbe a
keresztények közé szökött. Fivére
Memhet szpahia Budán volt, most
pedig a török császár hadában
van. Ennek minden jövedelmét a
fivérének nevében felvette. A bir-
tokok nevei, melyeket fivére és
ez után ő bír: Kiskarmacs, Nagy-
karmacs, Czegle, Zala vármegyé-
ben.

* talán egyik török katonai rang.

Dicit se motum fuisse ad au-
fugiendum ex eo, quod superiori-
bus mensibus a quibusdam latro-
nibus aliquot currus in itinere
fuissent spoliati, quod factum et
scelus ipsi fuisset imputatum et
ob eam rem passa quatuor men-
sibus cum dimidio in vinculis
teneri, duobus equis ac rebus etiam
omnibus, nec non officio Gýmŷlŷe
privasset ad singulos menses un-
decim aspras pro stipendio rece-
pisset.

Præterea Orozlanbegh superio-
ribus diebus dicit: ad imperatorem
Thurcarum suum Allŷ thŷāya, qui
suam personam repræsentat, mi-
sisse, qui nunc sex dies essent,
quod Albam rediisset, retulit idem
thŷāya tale mandatum ab impe-
ratore ad passam Budensem attu-
lisse, ut Palotha aggeribus et terra
repleatur, ac una cum Thŷhan
expugnetur, ea de causa, quod ex
his arcibus nunquam de Alba
Wesprimium securrum iter habere
possunt.

Imperatorem Thurcarum a Con-
stantinopoli duodecim dierum iti-
neribus fuisse, qui partim ob me-
tum Kazwl passæ, partim vero
Georgianorum, se cum exercitu
movere non audebat.

De pace nullam spem, neque
feri eam aliquo putet, et statim
tempora mutari ac arma concitari.

Imperatorem Thurcarum statim
Transilvaniam ac omne dominium
quondam Joannis Regis filio re-
stiturum.

Azt mondja, hogy az indította
a szökésre, hogy az elmúlt hóna-
pokban némely rablók útközt ki-
raboltak néhány szekeret, és ezt
a bűnt ő rá kenték, a miért a
basa négy és fél hónapig rabság-
ban tartotta, két lovától, minden
holmijától, gýmŷlŷe hivatalától
megfosztotta és csak tizenegy osz-
porát kapott hópénzül.

Ezenkívül jelenti, hogy Orosz-
lán bég az elmúlt napokban azt
mondta, hogy a török császárhoz
küldte Ali tiháját a maga szemé-
lyében, a ki hat napja hogy vissza-
jött Székesfehérvárra, és a csá-
szártól olyan parancsot hozott,
hogy Palota sánczokkal és föld-
hányással vétessék körül és Ti-
hanynyal együtt ostromoltassék,
mert e két vár miatt Székesfehé-
vártól Veszpremig soha sincsen
biztos útjuk.

Azt mondja, hogy a török csá-
szár Konstantinápolytól tizenkét
napnyi útban van, a ki részben
Kazul pasától, részben a georgiaiak-
tól való félelmében hadseregével
nem mer megmozdulni.

A békéről semmi reménye sincs,
és a helyzet rövidesen meg fog
változni és háborúra kerül a sor.

A török császár Erdélyt és néhai
János király országát annak fiának
fogja visszaszerezni.

Oratorum duos Constantinopoli in quadam domo, alios vero Galathæ esse.

Idem transfuga ipsas possessiones supradictas fratris sui et hic possidere velle, super quibus et litteras thurcicas penes se habere.

Quidam thurca hic Jaurini captus affirmat ea omnia, quæ idem transfuga de se et de fratre suo dixisset, vera esse.

Kivülről: Nova quæ transfuga Jaurini de penultima præsentis mensis retulit.

Két követ Konstantinápolyban van egy bizonyos házban, mások Galathában vannak.

A szökevény a fent mondott birtokokat, melyek fivéréi, továbbra is meg akarja tartani, ezekről neki török levelei vannak.

Egy Győrnél elfogott török megerősíti mindazt, a mit a szökevény magáról és fivérééről mond.

Új hírek, melyeket egy szökevény Győrött május utolsó napján jelentett.

Országos levéltár. Limbus. Militaria. 1. csomó.

II.

Miksa főherczeg a lévai helyőrséget értesíti, hogy a király a várát Dobó Istvánra bízta.

(1558 márczius 1.)

Nos Maximilianus dei gratia rex Bohemiæ, archidux Austriæ, dux Burgundiæ, Silesiæ etc. Marchio Moraviæ etc. Comes Tÿrolis etc. Universis et singulis sacræ romanæ regiæ majestatis, domini et genitoris nostri colendissimi capitaneis, castellanis, præfectis, officialibus, cæterisque cujuscunque ordinis, dignitatis et status militibus in arce Lewa existentibus gratiam nostram regiam et omne bonum. Quod regia sua majestas magnifico fideli nobis dilecto Stephano Dobo arcem illam Lewa cum omnibus suis pertinentiis ex singulari gratia et suorum fidelium serviciorum intuitu cle-

Mi, Miksa, Isten kegyelméből Csehország királya, Ausztria főherczege, Burgundia, Szilézia s a t. herczege, Morvaország s a t. örgrófja, Tirol s a t. grófja. Mindannyinak és egyeseknek, a szent római felség, legtiszteltebb urunk és atyánk Léván levő kapitányainak, várnagyainak, tisztjeinek, és minden renden levő katonáinak, minden jót és kegyelmet. [Tudtul adjuk], hogy a királyi felség kedvelt hívünknek, nagyságos Dobó Istvánnak Léva várát minden tartozékával, különös kegyéből és tekintettel hűséges szolgálataira, kegyelmesen átengedte és neki adta a várát, hogy azokat, a kiket

menter concesserit. Eidemque fortalicium dederit, ut quos inutiles, et ad rem militarem minus idoneos cognoverit, removendi, atque in locum eorundem alios aptiores substituendi. Quare vos omnes et singulos nomine et autoritate ipsius regiæ majestatis harum serie firmiter hortamur, et requirimus, quatenus eidem Stephano Dobo in præfatis omnibus per eum constitutis dictis et mandatis suis ejusdemque majestatis et nostrum commodum, nec non arcis illius conseruationem concernentibus obedienter parere studeatis. Volumus præterea, vobisque in præsentiarum firmiter mandamus, quod si contigeret, ut ipse Stephanus Dobo vices suas in sua absentia aliquovis capitaneo demandarit, ita ut loco et nomine eius omnes res secundum suam constitutionem gerere atque dirigere debeat, vos eidem vicegerenti in omnibus occurrentiis non minus quam ipsi Stephano Dobo obedientiam præstetis. In quo sacræ majestatis regiæ et consequenter nostram exequuturi voluntatem omnimodam. Præsentibus perlectis, exhibenti restituendis. Datum in civitate Vienna prima die Martii. Anno Domini Millesimo quingentesimo quinquagesimo octavo. Regni nostri Bohemæ decimo.

használhatatlanoknak és a katonaságra alkalmatlanoknak itél, mozgátsa el és helyökbe másokat állítson. Miért a királyi felség nevében erősen meghagyjuk ezek rendjén, hogy Dobó Istvánnak az löbb mondottakban a királyie felség és a mi szolgálatunkban, és a vár megtartásábau hűségesen engedelmeskedni igyekezzetek. — Azonkívül akarjuk és jelen levél sorában nektek jelen levélben meghagyjuk, hogy ha úgy esik, hogy Dobó István távollétében valamelyik kapitányra bízza, úgy hogy az ő nevében és helyette tartozik intézkedni, minden előforduló esetben, nemkülönben mint magának Dobó Istvánnak tartozatok engedelmeskedni. Ezzel a felséges király és következőleg a mi akaratunkat fogjátok teljesíteni. Jelen levél elolvastatván, bemutatójának visszaadandó. Kelt Bécs városában, márczius elsején, az Úr 1558-ik évében. Csehországi uralkodásának tizedik esztendőjében.

Országos levéltár. -- A pozsonyi kamarához intézett levelek.

I. sorozat. 1. csomó.

III.

**Horváth Bertalan feltételei, melyek alatt a lévai prefektus-
ságot elfogadja.**

(1554.)

Primo ut defectum municionis arcis Lewa, quem commissarius, qui ipsum introduxerit, in ea invenerit, in prima fronte ingressus sui in eam reparari et reedificari incipiant.

Item, ut commeatus ad futuram necessitatem castris, qui finitimis in locis esse debet, tam farina, quam aliarum victualium, quovis nominis vocabulo vocatorum in habundantia esse debeat: praesidiaque bombardarum, pulverum bombardicorum, armorumque locis finitimis deesse non debentium, copia esse debeat.

Item praesidia equitum quadringentorum, peditum vero totidem ad eandem arcem postulat, et ut solutio eorum absque dilatione singulis mensibus fieri debeat, hos autem omnes sub potestatem suam locari optat, ut si qui eorum aut rebelles, aut extracommodum et opportunitatem loci forent, dimittendi, aliosque in locum eorum substituendi habeat potestatem. Ex quibus quadringentis equitibus, centum ad suam personam futuros, et ut menstruae eorum pecuniae manibus ejus assignentur, postulat. Reliquis vero trecentis equitibus peditibusque quadringentis sive lustracionum, sive solu-

Először, hogy Léva várának erődítési hiányát, melyet a megbízott, a ki őt be fogja iktatni (a vár birtokába) észrevesz, első sorban és mindenekelőtt kezdjék kijavítani és újra építeni.

Azután, hogy az élelem a vár jövőendő szükségére, mely a végvárakban szükséges, — úgy liszt, mind más élelmiszer — bőségben legyen. És ágyúk, lőpor és a véghelyeken szükséges fegyverek nagy mennyiségben legyenek.

Azután helyőrségül négyszáz lovast, ugyanannyi gyalogot kér a várhoz, és hogy azok fizetése késedelem nélkül havonkint essék, azokat pedig a maga parancsnoksága alá óhajtja rendeltetni, hogy ha közülök vagy lázadók támadnának, vagy a vár szolgálatában alkalmatlanok, legyen hatalmában, hogy azokat elbocsássa és másokat állíthasson helyökbe. A négyszáz lovas közül százat a maga személyére kér és hogy azok hópénze az ő kezére adassék. A többi háromszáz lovas és négyszáz gyalogos fizetéséről vagy őfelsége lustramesterei, vagy számadómesterei számoljanak el. Kíván még a hely-

cionum magistri Regiæ Majestatis solucionis debeant rationem. Ad hæc postulat ad eundem locum vigiles octo, quorum solutio ab eodem a quo reliquorum equitum peditumque esse debeat.

Cum antem tanta tamque ingens sibi est subeunda provincia: ad propriam suam personam duos castellanos (qui ex præcipuis erunt personis) eorumque duos vice-castellanos, præter quos etiam (quemadmodum notum est) debet intertenere, extra menstruales sive stipendiarios diversos servitores ut puta tubicines, timpanistas, tibicines, cocum, pistores, et id genus servitorum, quibus ex suo sallario solvere cogitur, ad singulos menses postulat dari pro sallario flor. — — — — 100

Præterea pro subsidio postulat saponem Poseniensi, tritici saponem — — — — — 200
 Avenæ antem saponem — — — — 400
 Feni plaustra — — — — — 100
 Larda 25. Boves mactules
 12. Oves 200. Vini Akones
 500. Sales camerarios — — — — 200

Item proventuum nundinarum, quæ in pertinentia castris eiusdem annuatim celebrantur, medietatem sibi dari postulat.

Item muneralia, quæ coloni ad idem castrum pertinentes aliqua de re supplicaturi adferunt, medietatem sibi dari postulat. Muneralia antem, quæ ab extraneis, utpote questoribus, aliisque nego-

hez nyolcz ört, kiknek fizetéséről a lovasok és gyalogosok fizetője számol el.

Minthogy pedig ekkora nagy kötelességet fog elvállalni, a maga személyére két várnagyot kér, a kik érdemes férfiak legyenek, és azoknak két alvárnagyát, a kiken kívül, a mint tudva van, a hópénzeseken kívül különféle szolgálkat, úgymint trombitásokat, dobosokat, síposokat, szakácsot, sütőket és másfajta szolganépet tartozik a maga pénzén fizetni, — havonkint a maga fizetésére kér 100 forintot.

Azonkívül segélyül kér 200 pozsonyi szapu búzát, 400 szapu zabot, 100 szekér szénát, 25 oldal szalonnát, 12 vágómarhát, 200 juhot, 500 akó bort és 200 kamarai sót.

Azután a vár tartozékán évenkint tartatni szokott vásár jövedelmének felét kéri.

Azután az ajándékok felét kéri a maga részére, melyeket a vár jobbágjai ügyes-bajos dolgukban hoznak, és az ajándékokat, melyeket idegenek és mesteremberek szoktak hozni, mert azoknak meg-

tiatoribus adferuntur, eo, quod tutela et defensio tam bonorum eiusdem castris, quam etiam talium questorum et negotiatorum, ad se pertineat, sibi concedi postulat.

Item, officiolatum, quem priores castellani possiderunt, sibi dari postulat.

Præterea cum iam ab olim id observatum extiterit ut officium comitis comitatus Barsiensis semper ad præsidem loci eius pertinerit, nunc quoque sibi concedi postulet, non quod ex eo aliquid commodi sibi futurum speraret, sed tamen honoris, plectendorumque malefactorum gratia.

Cum autem idem Bartholomeus Horwath pro viribus et honore suis, sacratissimæ Regiæ Maiestati, regnoque huic Hungariæ fideliter serviverit: nunc quoque eadem agere intendat, quod si divina sic disponente providentia, hostis nominis Christiani eum in eo loco obsidione cinxerit, quemadmodum moris est, intra spatium dierum quindecim ab ipsa obsidione sacratissima Regia Majestas suis præsiidiis ipsum eripiat, super præmissis autem ab eadem Majestate Regia literas informationales, et instructionales sigillo Majestatis suæ Regiæ munitas sibi dari postulat.

Tandem res bellicæ exploratoribus carere haud quaquam possunt. Cum autem locus iis finitimus sit, per omniaque Thurcis pervius, nobisque ad incursiones

védése és biztonsága az ő kötelessége.

Azután az officiolátust, mely előbb a várnagyok tisztsége volt. magának kéri.

Azonkívül, minthogy már régebb idő óta megtartották, hogy Bars vármegye főispánsága a vár parancsnokát illeti, most is ezt engedélyezni kéri, nem azért, hogy ebből haszna legyen, de csak becsületből és hogy a gonosztevőket üldözhesse.

Miután pedig Horváth Bertalan tehetségével és becsületével szolgált eddig is ő felségének és Magyarországnak, és most is azt akarja, — ha az isteni gondviselés úgy rendelné, hogy a keresztény név ellensége (a török) őt e helyen megostromolná, a királyi felség tizenöt nap alatt mentse fel az ostrom alól, erről pedig a felségnek saját pecsétje alatti értesítő és utasító levelét kéri.

Végül pedig a hadügy nem nélkülözheti a kémeket. Minthogy pedig a hely a törökkel szomszédos és azok útjában esik, nekünk pedig a támadás ellen kell őriz-

erit excubandum, eapropter peto, ut pro sustinendis exploratoribus fiat etiam solutio.

Item postquam idem Bartholomeus Horwath legitimo anni tempore transacto, mansioneque eiusdem loci sibi displicente, officio cedere proposuerit, tunc sua Regia Majestas, vel domini camerarii ipsum non retinent, benivole dimittant: postulat.

Külvöl: 1554. Postulatio Bartholomei Horwath.

Országos Levéltár — Limbus. Militaria. 1. csomó.

kednünk, kérem, hogy a kémek tartását is fizessék meg.

Továbbá, miután Horváth Bertalan egy év leforgása után, ha neki az ottmaradás nem tetszene, le akarna mondani hivataláról, akkor se a királyi felség, se a kamarás urak ne tartóztassák, de kéri, hogy bocsássák el.

1554. Horváth Bertalan feltételei.

Közli: dr. KÁRFFY ÖDÖN.